

*Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2022. № 12.*

**DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.12.16>
УДК 331.5**

А. М. Волківська,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри управління та адміністрування,
заступник директора з науково-методичної роботи,
Житомирський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1254-6057>*

Г. В. Осовська,

*к. е. н., професор, доцент кафедри управління та адміністрування,
завідувач кафедри управління та адміністрування,
Житомирський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8919-227X>*

Л. І. Чорна,

*д. е. н., професор, професор кафедри управління та адміністрування,
Житомирський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8724-9145>*

Т. С. Муляр,

*к. е. н., доцент, завідувач економічного відділення,
Житомирський агротехнічний фаховий коледж
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0689-8945>*

С. М. Марцінюк,

*магістрант кафедри управління і адміністрування,
Житомирський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1935-1623>*

**БЕЗРОБІТТЯ: ОСНОВНІ ТЕОРІЇ, ПРИЧИНИ, НАСЛІДКИ, ФАКТОРИ
ВПЛИВУ**

*A. Volkivska,
PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Management and Administration,
Deputy Director for Scientific and Methodological Work,
Zhytomyr Institute PJSC «UZ «MAPM»*

*G. Osovska,
PhD in Economics, Professor,
Associate Professor of the Department of Management and Administration,
Head of the Department of Management and Administration,
Zhytomyr Institute of PJSC «UZ «MAUP»*

*L. Chorna,
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Management and Administration,
Zhytomyr Institute PJSC «UZ «MAPM»*

*T. Mulyar,
PhD in Economics, Associate Professor, Head of the Department of Economic,
Zhytomyr Agrarian and Technical College*

*S. Marcyniuk,
Master's student of the Department of Management and Administration,
Zhytomyr Institute of PJSC «UZ «MAUP»*

UNEMPLOYMENT: MAIN THEORIES, CAUSES, CONSEQUENCES, INFLUENCING FACTORS

Існування в Україні впродовж останніх років на ринку праці поширеного безробіття свідчить про те, що результатом того, що певна частина працездатних осіб опинилися без роботи, є наслідки трансформаційних економічних змін та адаптація до вимог сучасного ринкового середовища. Вирішення проблем подолання безробіття і до сьогодні залишається важким завданням. Тому актуальності набуває проблема саме державного управління безробіття. Її актуальність навіть посилюється, оскільки відбувається подальша реструктуризація економіки та перерозподіл робочої сили між секторами.

Метою дослідження є узагальнення теоретичних положень управління безробіттям, а також обґрунтування пріоритетних напрямів управління ним, які б урахували можливості сьогоденного періоду соціально-економічного розвитку. Відповідно до визначеної мети поставлено такі завдання:

1) розкрити соціально-економічну сутність безробіття. Встановлено, що з одного боку – це суспільна соціально-економічна ситуація, коли частина активних працездатних громадян не має роботи (або не може її знайти), яку вони спроможні виконувати, у результаті переважання пропозиції праці над попитом на неї, а з іншого – його можна розглядати як стимулятор трудової активності та дисциплінованості працюючого населення. Це означає, що безробіття має усі ознаки складного економічного, соціального та психологічного явища;

2) дослідити потенційні причини та наслідки виникнення безробіття. Доведено, що характеристики видів безробіття ґрунтуються на основних причинах, які становлять підґрунтя його виникнення, а також дозволять сформулювати перелік конкретних заходів-запобіжників для мінімізації негативних наслідків впливу на економічний, соціальний та суспільний стан країни;

3) узагальнити методологічні та методичні основи оцінки рівня безробіття. Переконані, що ринок праці характеризується постійними динамічними змінами та переходами робочої сили з одного стану зайнятості до іншого, то достовірне оцінювання на ринку праці динамічних потоків дасть змогу встановити чинники, які найбільше впливають на зміни у структурі безробіття. В соціально-економічній групі населення високий рівень безробіття може бути пов'язаний не тільки з великою ймовірністю втрати роботи, але й з можливою постійною зміною місця роботи, низькою мобільністю, тривалим періодом безробіття, недостатньою активністю щодо пошуку роботи, можливою ймовірністю збереження існуючого робочого місця. Для обґрунтованого прогнозу безробіття важливим є не тільки вірна оцінка рівня безробіття в тій чи іншій групі населення, а й з'ясування того, які саме потоки робочої сили на ринку праці здійснюють такий рівень безробіття;

4) визначити фактори впливу на процеси управління безробіття. Розглянувши основні фактори впливу на безробіття, можна сказати, що це питання потребує подальшого постійного вивчення оскільки різноманітність

цих факторів досить велика, а інтенсивність їх впливу має різну спрямованість.

Отже, поряд з дослідженнями соціально-економічної сутності безробіття та конкретизації понятійного апарату, є необхідність щодо систематизації системи показників рівня безробіття, діагностики тенденції формування безробіття, аналізу факторів впливу на тривалість безробіття та визначення так званих груп ризику шляхом застосування сучасних економіко-математичних методів. Перераховане вище дозволить розробляти виважену та обґрунтовану стратегію державного управління безробіття.

The existence of widespread unemployment in the labor market in Ukraine in recent years indicates that the result of the fact that a certain part of able-bodied people found themselves without work is the consequences of transformational economic changes and adaptation to the requirements of the modern market environment. Solving the problems of overcoming unemployment remains a difficult task to this day. Therefore, the problem of state unemployment management is gaining relevance. Its relevance is even increasing, as further restructuring of the economy and redistribution of labor force between sectors is taking place.

The purpose of the research is to generalize the theoretical provisions of unemployment management, as well as to substantiate the priority directions of its management, which would take into account the possibilities of today's period of socio-economic development. In accordance with the defined goal, the following tasks were set:

1) reveal the socio-economic essence of unemployment. It was established that, on the one hand, this is a public socio-economic situation, when a part of active able-bodied citizens does not have a job (or cannot find it), which they are able to perform, as a result of the predominance of the supply of labor over the demand for it, and on the other hand, it can be considered as a stimulator of labor activity and discipline of the working population. This means that unemployment has all the signs of a complex economic, social and psychological phenomenon;

2) to investigate the potential causes and consequences of unemployment. It has been proven that the characteristics of types of unemployment are based on the main reasons that form the basis of its occurrence, and will also make it possible to form a

list of specific preventive measures to minimize the negative consequences of the impact on the economic, social and public state of the country;

3) generalize the methodological and methodical bases for estimating the unemployment rate. We are convinced that the labor market is characterized by constant dynamic changes and transitions of the workforce from one state of employment to another, then a reliable assessment of dynamic flows in the labor market will make it possible to establish the factors that most influence changes in the structure of unemployment. In a socio-economic group of the population, a high level of unemployment may be associated not only with a high probability of losing a job, but also with a possible constant change of place of work, low mobility, a long period of unemployment, insufficient activity in the search for a job, a possible probability of keeping the existing workplace. For a well-founded forecast of unemployment, it is important not only to correctly assess the level of unemployment in one or another group of the population, but also to find out which labor force flows in the labor market produce such a level of unemployment;

4) to determine the influencing factors on unemployment management processes. Having considered the main factors affecting unemployment, we can say that this issue requires further constant study, since the variety of these factors is quite large, and the intensity of their influence has different directions.

Therefore, along with the research of the socio-economic essence of unemployment and the specification of the conceptual apparatus, there is a need to systematize the system of indicators of the level of unemployment, diagnose the tendency of the formation of unemployment, analyze the factors influencing the duration of unemployment and determine the so-called risk groups by applying modern economic and mathematical methods. The above will make it possible to develop a balanced and well-founded strategy of state unemployment management.

Ключові слова: *основні теорії, причини, наслідки, фактори впливу безробіття.*

Key words: *main theories, causes, consequences, factors affecting unemployment.*

Постановка проблем у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Проблеми, які пов'язані з безробіттям, досліджуються вже досить тривалий час, але так і залишаються актуальними як для України, так і для інших країн світу (з різними рівнем їх соціально-економічного розвитку), оскільки їх вирішення, у першу чергу, пов'язані з передумовами соціально-економічного розвитку країн та покращенням рівня й якості життя людей в них.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем управління безробіттям присвячено безліч наукових досліджень. Але маємо зазначити, що дані дослідження не повною мірою враховували специфіку ринкових змін; дієвість прийнятих рішень з питань зниження рівня безробіття не завжди базувалися на комплексному врахуванні особливостей цього ринку праці; обґрунтованість прогнозних даних й оцінка ефективності заходів, які направлені на управління безробіттям, взагалі мало досліджені.

Таким чином, постає питання щодо серйозного дослідження проблем розвитку регіонального ринку праці; визначення в регіональній економіці параметрів структурних зрушень, які безпосередньо впливають на безробіття; визначення ефективності процесу управління безробіттям регіону; удосконалення політики зайнятості населення регіону як основу стратегічного планування стану ринку праці на регіональному рівні, яка є структурною складовою загального стратегічного розвитку регіону. Недостатність вивчення вищезазначених теоретичних розробок може призвести до соціально-економічної нестабільності.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є узагальнення теоретичних положень управління безробіттям, а також обґрунтування пріоритетних напрямів управління ним, які б враховували можливості сьогоденного періоду соціально-економічного розвитку. Теоретичним підґрунтям для виконання дослідження є положення економічної теорії, наукові дослідження різних вчених, що стосуються проблем управління безробіттям.

Відповідно до визначеної мети поставлено такі завдання:

- 1) розкрити соціально-економічну сутність безробіття;
- 2) дослідити потенційні причини та наслідки виникнення безробіття;
- 3) узагальнити методологічні та методичні основи оцінки рівня безробіття;
- 4) визначити фактори впливу на процеси управління безробіття.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вперше безробіття як нове та маловідоме явище виникло на початку XIX століття у Великобританії. Вже до кінця століття це явище розширило свої географічні кордони, але так і не набуло значного масового характеру (винятком є періоди різних економічних криз (у 30-ті роки в Америці безробітними були майже 20% працівників найманої праці). Це стало тим поштовхом, який заставив звернути увагу та з'ясувати причини виникнення такого суспільного явища як безробіття.

Не буде помилки у констатації того, що перша спроба дослідження безробіття належить французькому економісту Ж.-Б. Сею (1767-1832 рр.), який розглядав ринок праці через призму попиту та пропозиції. На його думку, рівновага між попитом та пропозицією має встановлюватися автоматично. Даний висновок, який має назву «Закон Сея», викликав бурхливу полеміку, яка тривала понад півтора століття.

Англійський економіст Т. Мальтус (1766-1834 рр.) вивчав демографічні проблеми суспільства. Він є автором багатьох теорій класичної політичної економії. Але у науковому економічному середовищі його було визнано як автора теорії народонаселення. Базовою основою його теорії є ідея залежності добробуту суспільства від чисельності і темпів приросту населення, тобто причинами бідності є невідповідність темпів приросту населення у порівнянні з темпом приросту життєвих благ прожиткового мінімуму.

У наукові праці Т. Мальтуса «Все про принципи населення» 1798 р. з переробкою у 1803 р. представлені «... докази необхідності контролювати приріст населення, оскільки воно росте за геометричною прогресією, а кількість продуктів харчування – за арифметичною» [18]. Ця теорія в науковому світі

була сприйнята неоднозначно: одні – продовжують її розвивати; другі – піддали серйозній критиці та назвали недостатньо коректною, людиноненависницькою та навіть цинічною; треті – сфальсифікованою, оскільки виводилася геометрична прогресія із статистичних даних зростання населення у США в XVI-XVIII ст., які ігнорували той факт, що, насамперед, зростання відбувалося за рахунок імміграції з Європи, а не народжуваності, а арифметична прогресія базувалася виключно на екстенсивні можливості щодо зростання виробництва предметів споживання та не враховує досягнення прогресу у науковому, технічному та технологічному напрямках у землеробській галузі. Крім того, він «розглядав війну, хвороби і голод як необхідні процеси для коректування чисельності населення» [18].

Т. Мальтус на основі теорії народонаселення сформулював закон, який, як стверджував він, є загальним та вічним, оскільки тісно пов'язаним із людською природою. Основні узагальнення цього закону передбачали таке:

1) по-перше – головною та постійною причиною бідності є не сприйняття природних законів суспільством та людські пристрасті щодо надмірного та швидкого розмноження;

2) по-друге – проблеми бідності, які потребують розв'язку, не залежать від суспільної системи;

3) по-третє – ніякі революції і соціальні реформи не можуть допомогти способу розподілу майна;

4) по-четверте – бідність може бути подолана лише за рахунок скорочення чисельності населення та урегулювання природної рівноваги між кількістю населення і засобами існування, що їм відповідають.

Також Т. Мальтус досліджував і проблеми безробіття, тому ідею «автоматичної рівноваги сукупного попиту та сукупної пропозиції на ринку праці Сея» розкритикував та дійшов висновку, що і капітал і населення по відношенню до попиту на продукцію можуть бути надлишковими на протязі значного періоду часу. Він дійшов висновку, що причина падіння попиту пов'язана із скороченням особистих доходів, а їх зменшення – обумовлене

демографічними причинами, коли темпи зростання населення перевищують темпи зростання виробництва. Тобто, на його думку, причину безробіття варто розглядати у контексті надмірно швидкого зростання населення.

Отже, Т. Мальтус та його послідовники переконані, що засобами усунення безробіття є війни, різні епідемії та свідоме обмеження народжуваності. Спростовує цю тезу С. Мочерний, який наголошує, що «сучасний досвід соціального розвитку показав, що в багатьох високо розвинутих країнах спостерігається дуже низька народжуваність і навіть абсолютне скорочення населення, однак безробіття існує. Отже, причина безробіття – у іншому» [14, с. 413].

К. Маркс (1818-1883 рр.) теж тривалий час досліджував безробіття. Він зазначив, що під впливом технічного прогресу зростають кількість і вартість засобів виробництва на одного робітника. Це дозволило йому переконатися у тому, що економічний розвиток може призвести до певного відставання попиту на працю по відношенню до темпів накопичення капіталу, а це і є головною причиною безробіття. Такий вислів не має математичної коректності, оскільки при зростанні попиту на робочу силу безробіття практично зникає, навіть за умов того, що ще більш високими темпами відбувається накопичення капіталу.

Також К. Маркс допускав й інші причини безробіття, наприклад, циклічність розвитку ринкового господарства. Розгляд безробіття за умов циклічного розвитку економіки у подальших наукових дослідженнях різних вчених набули ознак стійкої традиції в економічній теорії. Це означає, що, якщо економіка розвивається циклічно, то підйоми і спади є рушійною силою для господарського розвитку, а наслідком – вивільнення робочої сили, згорання виробництва, збільшення армії безробітних.

Ще теорія К. Маркса ґрунтувалася на закономірностях розвитку капіталістичного способу виробництва, а точніше на законі конкурентної боротьби. Тобто, конкурентна боротьба стає причиною того, що капіталісти намагаються збільшити інвестиції та постійно вдосконалювати техніку та технологію, а це призводить до відносного збільшення витрат на засоби

виробництва (у порівнянні з витратами на робочу силу). У кінцевому результаті, відбувається нарощення органічної будови капіталу на фоні зростання безробіття. «У марксистській теорії це отримало назву всезагального закону капіталістичного нагромадження» [14, с. 414]. Варто відмітити, що закон капіталістичного нагромадження К. Маркса не може бути визнаним всезагальним (він діяв не для всіх суспільно-економічних формацій та не увесь період існування капіталізму).

А. Пігу (1877-1959 рр.) вбачав, що причиною безробіття є недосконала конкуренція на ринку праці, що призводить до завищення ціни на ньому. У своїй праці «Теорія безробіття» (1933 р.) А. Пігу висвітлив основні положення неокласичної концепції безробіття, а саме:

1) по-перше – кількість зайнятих робітників на виробництві знаходиться в зворотній залежності до рівня заробітної плати;

2) по-друге – у 1914-1918 рр. між рівнем заробітної плати і рівнем зайнятості рівновага пояснюється тим, що заробітна плата визначалася через вільну конкуренцію та на рівні, який забезпечував майже повну зайнятість;

3) по-третє – післявоєнне посилення ролі профспілок та запровадження системи державного страхування від безробіття стали причиною негнучкості заробітної плати;

4) по-четверте – утримання заробітної плати на високому рівні є причиною масового безробіття, тому для досягнення повної зайнятості населення необхідне її зниження.

За неокласичною моделлю ринкова економіка спроможна використовувати всі трудові ресурси за умов гнучкості заробітної плати, а повна зайнятість населення забезпечується тим, що кожен бажаючий продати визначену кількість праці за встановленою на даний момент ставкою заробітної плати, може здійснити своє утримання. Якщо ж за вимогами профспілок або державного втручання вона буде вищою ринкового рівноважного рівня, то попит на працю буде значно меншим пропозиції праці і визначена маса працівників виявиться без роботи.

За неокласичної моделі безробіття є реальним, але не обумовлене дією законів ринку. Воно виникає як наслідок втручання в конкурентний механізм неринкових сил – держави або профспілок – для порушення законів ринку. Саме неринкові сили не дозволяють зменшитися заробітній платі до рівноважного рівня, що, у свою чергу, супроводжується тим, що підприємці не можуть запропонувати роботу з оплатою праці по ставці, яку вони вимагають, всім бажаючим працювати. Крім того, на думку неокласиків, тільки добровільне безробіття має бути притаманним для ринкової економіки. Це означає, що саме робітники мають право обирати безробіття через незгоду працювати за більш низькою ставкою оплати своєї праці.

Отже, А. Пігу та прихильники неокласичної моделі безробіття стверджували, що стимулюється зайнятість загальним скороченням заробітної плати у грошовому еквіваленті. Але маємо зазначити, що безробіття також існує і в умовах досконалої конкуренції на ринку праці. Ж. Б. Сей також наголошував на тому, що висока заробітна плата може бути причиною безробіття.

Дж. М. Кейнс (1883-1946 рр.) теж піддав критиці ідею «автоматичної рівноваги сукупного попиту та сукупної пропозиції на ринку праці Сея». Він наголосив, що в умовах капіталізму не має чіткого механізму, який здатен гарантувати повну зайнятість (ця зайнятість, на його думку, не є закономірною, а має ознаки випадковості). Ця теорія, яка отримала назву «Кейнсіанська теорія безробіття», є актуальною і у наш час. В основі цієї теорії покладено припущення, що причиною безробіття є недостатній попит на товари через схильність людей до заощадження та недостатнє стимулювання інвестиційної діяльності. Прихильники цієї теорії безробіття вважають, що ліквідація безробіття можлива через державне стимулювання попиту на інвестиції, коли зростання інвестицій, у першу чергу, відбувається через зниження позичкового відсотку, а сам Дж. Кейнс вважав, що засобом боротьби з безробіттям може бути також збільшення військових витрат.

Дж. Кейнс також спростовує і теорію А. Пігу. Він стверджує, що безробіття обов'язково є характерним для ринкової економіки та витікає із її законів. Кейнсіанська концепція передбачає знаходження ринку праці у стані рівноваги не обов'язково за умов повної зайнятості, але і за умов наявності безробіття. Дж. Кейнс пояснював це тим, що пропозиція праці залежить саме від розміру номінальної заробітної плати, а не від реальної заробітної плати, на яку робили ставку неокласики.

Отже, якщо ціни зростають і реальна заробітна плата знижується, то робітники за таких умов не відмовляються працювати. Попит праці, який на ринку праці формують саме підприємці, є функцією реальної зарплати, і саме вона змінюється при зміні рівня цін. В результаті Дж. Кейнс наголошує, що «... об'єм зайнятості в більшій мірі залежить не від робітників, а від підприємців, оскільки попит на працю визначається не ціною праці, а розміром ефективного попиту на товари і послуги» [10, с. 94-95].

Зовсім нове бачення проблем безробіття розкрив ще один англійський економіст О. Філіпс (1914-1975 рр.), коли узагальнював статистичні дані по країні за 1861-1957 рр. Це дозволило йому вибудувати криву взаємозв'язку між середньорічним зростанням заробітної плати і безробіттям за умов взаємної зворотності, тобто, якщо швидко зростала заробітна плата, то безробіття було невеликим, і навпаки – швидке падіння заробітної плати призводить до зростання безробіття.

У своїх дослідженнях український вчений В. М. Петюх наголошує на існуванні технологічної теорії безробіття, яка виникла у середині 60-х років минулого століття. В основі цієї теорії покладено припущення, що причиною безробіття є швидке запровадження у виробництві прогресивних техніки, технологій та різних технічних змін. На думку авторів цієї теорії, боротьба з безробіттям має здійснюватися через різні обмеження та уповільнення запровадження технологічного прогресу [15, с. 148-150].

На думку В. С. Василенко, «... безробіття зумовлене не лише однією причиною, а комплексом причин, таких, як структурні зміни в економіці,

нерівномірність розвитку продуктивних сил у народному господарстві, в окремих регіонах, постійний прогрес техніки, особливо його революційної форми – науково-технічна революція, пошук працівниками нових робочих місць з вищою заробітною платою, змістовнішою роботою, диспропорції в розвитку економіки» [3, с. 87-90].

Хочемо звернути увагу на такий аспект безробіття як значні соціально-економічні втрати. Соціально-економічні втрати суспільства визначаються як сукупна складова вартості невиробленої продукції та ненаданих послуг, величин скорочення податкових надходжень у бюджет держави та зростання витрат на виплати допомог по безробіттю, а також додаткових витрат на утримання додаткового персоналу в державних органах, які на законодавчому рівні мають вирішувати проблеми, що пов'язані з безробіттям (департаменти з праці, центри зайнятості, органи соціального забезпечення тощо). На сьогоднішній день величина даних витрат не дозволила жодній країні світу ліквідувати безробіття повністю.

Отже, є можливість безробіття охарактеризувати так:

1) з одного боку – це суспільна соціально-економічна ситуація, коли частина активних працездатних громадян не має роботи (або не може її знайти), яку вони спроможні виконувати, у результаті переважання пропозиції праці над попитом на неї;

2) з іншого – його можна розглядати як стимулятор трудової активності та дисциплінованості працюючого населення. Це означає, що безробіття має усі ознаки складного економічного, соціального та психологічного явища.

Багато науковців єдині у погляді, «що безробіття – це соціально-економічне явище, за якого частина осіб не має змоги реалізувати своє право на працю та отримання заробітної плати (винагороди) як джерела існування» [2], тобто це є економічною категорією, яка характеризує економічні відносини економічно активної частини населення (або вимушених незайнятих працездатного населення), яка з тієї чи іншої причини не має роботи або не

може її знайти, через що не має сталого доходу для власного забезпечення та своєї родини.

У різних літературних джерелах виділяють багато видів безробіття, які дозволяють класифікувати його за різними ознаками. Найбільшого поширення набула класифікація безробіття за ознаками: 1) поширеності; 2) соціально-професійного складу; 3) повноти обліку; 3) характером прояву (табл. 1). Відомі ще й такі види безробіття як фрикційне, структурне, циклічне, сезонне, інституційне, застійне хронічне та інші. Дані види безробіття обумовлені різними причинами та потребують різних заходів для подолання (табл. 2).

Таблиця 1. Класифікація безробіття за основними ознаками

Ознака	Вид безробіття	Характеристика та заходи для подолання
за поширеністю:	загальне (охоплює всю країну);	потребує відповідної структурної політики, розроблення стратегічних програм зайнятості населення на засадах диверсифікації економіки, залучення інвестиційного капіталу, розвитку інфраструктури, формування спеціальних фондів кредитування, відкриття центрів перепідготовки робочої сили тощо.
	галузеве (охоплює певну галузь);	
	регіональне (охоплює певний регіон).	
за соціально-професійним складом безробітних:	професійне;	характерне для певних професій у силу їх «непотрібності» через різні причини.
	етнічне;	характерне для певних етнічних груп через спосіб та традиції їх життя.
	молодіжне.	«Для вирішення цієї проблеми необхідно створити реальні передумови для обґрунтованого вибору професії та місця роботи з урахуванням потреб ринку праці, а також покликання, здібностей і психофізіологічних можливостей молоді людини та її професійної підготовки), жіноче, соціально вразливих груп населення (інвалідів, громадян пенсійного віку, багатодітних батьків)» [16].
за повнотою обліку безробітних	офіційне	zareєстроване у державній службі зайнятості.
	реальне	«виявлене в результаті обстежень економічної активності населення» [6, с. 144].
за характером прояву:	відкрите	існування явно незайнятого населення
	приховане (формально зайняте населення).	характерне для ситуації економічного спаду, через що передбачає неповне завантаження потужностей підприємств, зменшення обсягів виробництва продукції, різке зниження продуктивності праці, надання працівникам неоплачуваних відпусток, неповну зайнятість протягом робочого тижня.

Джерело: сформовано авторами.

Таблиця 2. Характеристики інших видів безробіття

Вид	Причина	Характеристика
фрикційне безробіття	переміщення людей з однієї роботи на іншу або з однієї місцевості в іншу	<p>означає, що існує постійний зв'язок між звільненням і найманням працівників, заміщенням одних професій іншими, міжгалузевим рухом працівників.</p> <p>Даний вид безробіття є характерним для ринкової економіки, оскільки одні добровільно шукають роботу вперше або її змінюють, інші – через звільнення або скорочення, або втрату сезонної зайнятості; Деякі шукає роботу вперше. Таке безробіття характеризується рівновагою на ринку праці. А також «тим, що люди працездатного віку, маючи певні навички та кваліфікацію, активно шукають роботу, яка б відповідала їхнім вимогам. Для пошуку такої роботи їм необхідна інформація про вільні робочі місця, умови найму та час, необхідний для переїзду на нове місце чи просто на зміну місця роботи» [8, с. 42].</p> <p>Це безробіття дає змогу: найманим працівникам – реалізувати своє право щодо пошуку привабливішої за своїм змістом, рівнем доходу та умовами праці роботи; роботодавцям – створювати належні умови для працюючих та забезпечувати відповідний рівень оплати.</p> <p>На думку В. С. Василенка фрикційне безробіття має дві складові, а саме «...безробіття очікувань, яке виникає, коли людина припиняє роботу за чинним трудовим договором заради більш високооплачуваної роботи, приступити до виконання якої можна тільки з часом. Період між звільненням з однієї роботи та влаштуванням на іншу є періодом безробіття для такої категорії найманих працівників. Другою складовою фрикційного безробіття є спекулятивне безробіття, яке виникає у зв'язку з тимчасовим зниженням реальної заробітної плати. За такої ситуації деякі працівники зменшують пропозицію робочого часу, очікуючи вищих ставок заробітної плати у майбутньому. Це явище розглядають як тимчасовий перерозподіл робочого часу у відповідь на тимчасове зниження реальної заробітної плати» [3, с. 93];</p>
структурне безробіття	структурні зрушення в економіці, закриття застарілих підприємств, скорочення випуску продукції, закриття шкідливих підприємств	<p>відмінність від фрикційного полягає у тому, що працівники одного сектору економіки, які втратили роботу, не можуть бути використані в інших секторах на вакантних робочих місцях. Воно має тривалий і, як правило, хронічний характер через територіальну і кваліфікаційну невідповідність між наявними робочими місцями, які є вільними, і безробітними.</p> <p>«У структурному безробітті можна виокремити технологічне й конверсійне безробіття» [4, с. 423]. Перше – пов'язане із запровадженням новітніх технічних та технологічних розробок, з механізацією та автоматизацією виробництва, через що відбувається вивільнення робочої сили та наймання працівників нових спеціальностей та кваліфікації; друге – пов'язане зі скороченням чисельності армії та працівників, які зайняті у галузях оборонної промисловості;</p>
сезонне безробіття	характер роботи	проблеми виробництва через сезонність, або де протягом року відбуваються різкі коливання попиту на працю (наприклад: будівництво, сільське господарство, готельно-туристичний бізнес).

Продовження таблиці 2.

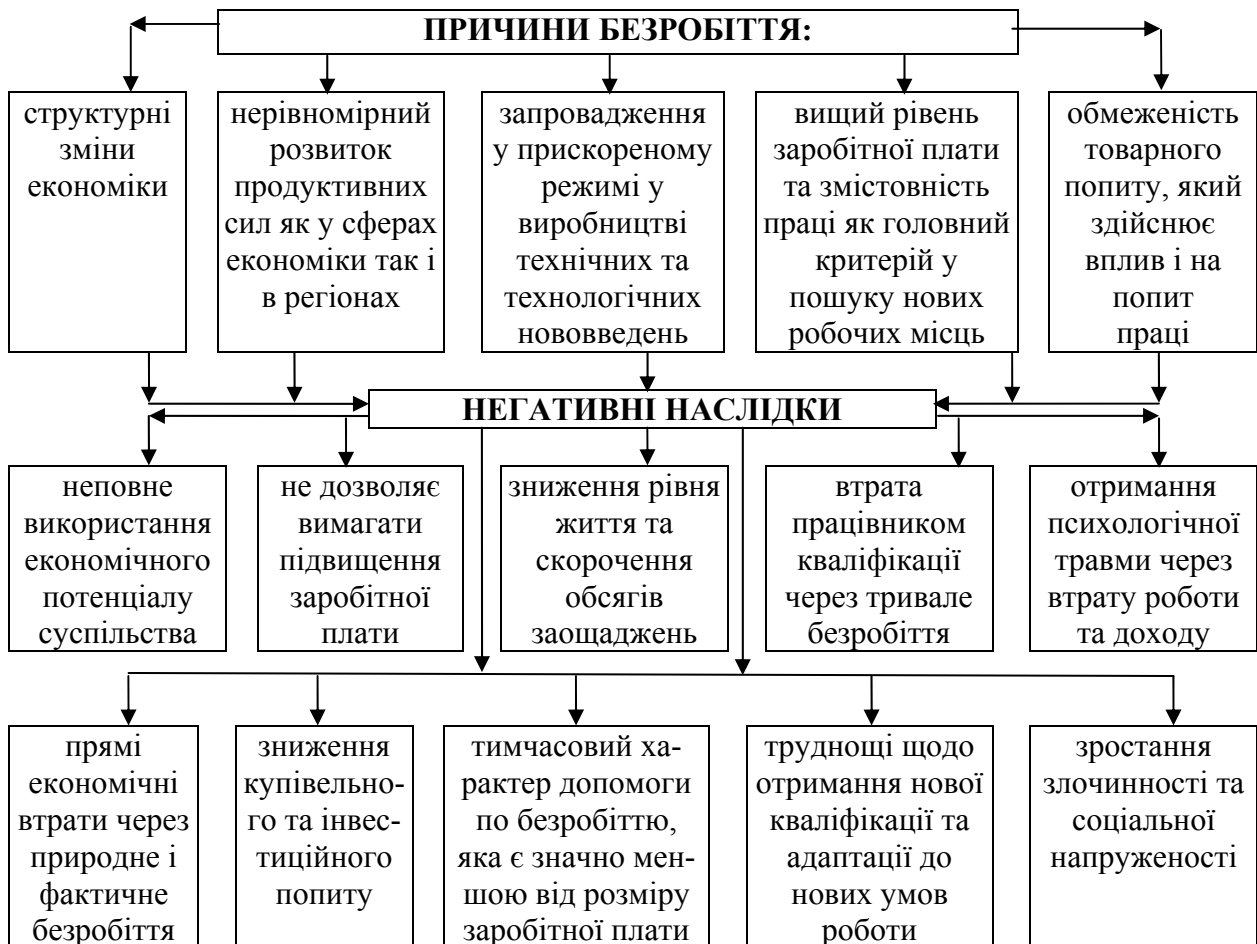
циклічне безробіття	пов'язано з циклом ділової кон'юнктури	постійно змінюється за масштабами, тривалістю і складом. «Масштаби і тривалість циклічного безробіття досягають максимуму під час спаду виробництва і мінімуму – під час піднесення. Отже, розміри ринку праці коливаються разом з коливаннями циклу ділової кон'юнктури. Найбільшою мірою від циклічного безробіття страждають молодь, жінки, люди похилого віку і некорінне населення» [6, с. 162];
інституційне безробіття	вплив на попит і пропозицію праці правових норм	гарантована мінімальна заробітна плати та недосконала податкова система можуть спричинити надмірні соціальні виплати, які знижують пропозицію праці, а високі ставки оподаткування, які зменшують доходи, наближають величину цих доходів до сумам виплат за соціальними програмами, які також знижують пропозицію робочої сили.
застійне безробіття	особиста зневіра, асоціальна поведінка	охоплює найстійкіший контингент безробітних, до яких відносяться бродяги, бомби, бідні.
хронічне безробіття	розмір інвестицій у створення нових робочих місць відстає від темпів зростання чисельності найманих працівників	на думку Т. Г. Завіновської саме «розвиток ринкової економіки супроводжується виникненням і розширенням масштабів хронічного безробіття. Це безробіття стає масовим і постійним, вражаючи насамперед найменш розвинуті регіони. Серед безробітних переважають жінки, спеціалісти з вищою освітою. Щодо вікового складу домінує молодь» [8, с. 40].
часткове безробіття	– «це вимушене тимчасове скорочення передбаченої законодавством тривалості робочого часу у зв'язку із зупиненням (скороченням) виробництва продукції з причин економічного, технологічного і структурного характеру без припинення трудових відносин» [7]	
вимушене безробіття	адміністрація підприємств скорочує персонал, а працівник не бажає звільнитися	частина працівників стають не зі своєї вини безробітними у наслідок того, що спостерігається в рамках конкретного підприємства перевищення пропозиції праці над її попитом, а інша його частина – може претендувати на вільні робочі місця. «Такий стан ринку праці характерний, як правило, для періодів спаду в економіці, коли підприємці вимушені скорочувати розміри виробництва і чисельність персоналу через несприятливу ділову кон'юнктуру. Прикладом вимушеного безробіття може бути факт звільнення адміністрацією працівника, який не пройшов атестацію» [15, с. 153].

Джерело: сформовано авторами.

Таким чином, характеристики видів безробіття ґрунтуються на основних причинах, які становлять підґрунтя його виникнення, а також дозволяють сформулювати перелік конкретних заходів-запобіжників для мінімізації негативних наслідків впливу на економічний, соціальний та суспільний стан

країни (рис. 1). Маємо усі підстави стверджувати, що зростання безробіття є головним каталізатором процесу дестабілізації будь-якої країни, якого можна уникнути шляхом запровадження спеціальних дій для скорочення армії безробітних.

Рис. 1. Причини безробіття та його негативні наслідки

Джерело: сформовано авторами.

О. Грішнова, досліджуючи безробіття, стверджувала, що «... помірне безробіття (від 3 до 5% зайнятого населення) вважається необхідним супутником розвитку ринкової економіки» [6, с. 239]. А от досягнення повної зайнятості є нереальним та не виконуваним завданням для будь-якої країни попри їх рівень соціально-економічного розвитку. Тому, досягнення помірного безробіття урядовці більшості країн світу вважають «бажаним благом для їх економічного зростання». Що ж таке це «бажане благо для економічного

зростання»? Дослідження цього питання показало, що його можна представити через таке:

1) це резерв незайнятої робочої сили, який можна задіяти для розширення виробництва або за умов необхідності здійснення структурної перебудови;

2) це стимул для активізації підприємницької діяльності;

3) це обмеження профспілкового впливу щодо вимог з підвищення заробітної плати;

4) це додатковий психологічний мотив для працюючих щодо обов'язковості дотримання трудової дисципліни;

5) це умови для забезпечення необхідної якості витрат праці.

Отже, як вже зазначено, безробіття є досить складним та багатоаспектним економічним, соціальним та суспільним явищем, яке властиве ринковій економіці, коли частина працездатного населення не задіяна у сфері виробництва товарів та надання послуг, а також не може реалізувати свою здатність працювати через відсутність на ринку праці відповідних робочих місць, через що позбавляється заробітної платні, яка є, як правило, основним джерела доходів. Крім того, безробіття як різнопланове явище повинно та має обов'язково оцінюватися та піддаватися управлінню.

Стан безробіття характеризують два основних показники, якими є:

1) «Рівень (норма) безробіття – показник, який відображає співвідношення між кількістю безробітних і загальною кількістю робочої сили. До робочої сили відносять всіх людей, які можуть і хочуть працювати, тобто працюючих і безробітних, але таких, що активно шукають роботу (робоча сила = число зайнятих + число безробітних). Рівень безробіття являє собою відсоткове значення безробітної частини робочої сили» [12, с. 122-125]:

Рівень (норма) безробіття = кількість безробітних / робоча сила x 100

2) тривалість безробіття – це є часовий проміжок протягом якого працездатна людина залишається безробітною, але, при цьому, бажає працювати. Загальний час безробіття поділений на кількість зайнятих дозволяє одержати показник, який має назву «середня тривалість безробіття у розрахунку на одного працюючого за рік». Так, наприклад, якщо рівень безробіття становить 5%, то це означає, що протягом року кожний працівник є безробітним 5% робочого часу, а це становить близько 2,5 тижні на рік.

Найбільш вживаним варіантом оцінки безробіття є розрахунок середньої величини фактичного безробіття за тривалий відрізок часу. Даний показник ґрунтується на тому, що середня фактична величина безробіття за довготривалий період циклічні коливання безробіття навколо його природного рівня вирівнюють.

Ще один метод для оцінки рівня природного безробіття запропонував В. Д. Базилевич, який «полягає у визначенні такого року, у якому, за припущенням, в економіці була повна зайнятість, а рівень очікуваної інфляції був близький до її фактичного рівня» [1, с. 42].

Рівень природного безробіття, як відомо, може змінюватися у часі через демографічні зрушення, тривалий спад виробництва та економічну політику уряду країни. Як свідчать дослідження, в економічно розвинутих країнах рівень природного безробіття знаходиться у межах 5-6%. Це свідчить про те, що при використанні робочої сили на рівні 94-95% забезпечується повна зайнятість працездатного населення. За таких умов фактичний валовий національний продукт дорівнює його потенційному.

До природного безробіття можна віднести фрикційне і структурне безробіття. На думку західних економістів, перевищення безробіття природного рівня обумовлене циклічними факторами. Саме «концепція потенційного валового національного продукту» слугує меті визначення природного рівня безробіття та фактично узаконює високу його норму. Зміст цієї концепції полягає у тому, що потенційний валовий національний продукт досягається за умов повного завантаження основного капіталу. Ринкові закони економіки

доводять, що, якщо зростає попит на робочу силу, то безробіття зменшується, а це призводить до зростання заробітної плати, платоспроможного попиту населення на споживчі товари та послуги. Але ці ж закони ринкової економіки стверджують, що, якщо ціни на споживчі товари та послуги будуть зростати швидшими темпами, то знецінюються грошові доходи населення, а це призводить до інфляції.

Для визначення природного рівня безробіття можна використовувати формулу, яка має вигляд [17, с. 68]:

$$\text{Природний рівень безробіття} = (\text{природне безробіття} / \text{робоча сила}) \times 100\%$$

Природний рівень безробіття, на думку деяких дослідників, по суті таким не є, так як не є оптимальним, а є вище оптимального. Досягнення оптимального безробіття максимізує економічний добробут, але спричиняє надмірне зростання інфляції. Як свідчать дослідження, зменшення рівня безробіття на 1-2% без значних втрат та «безболісно» ще не винайдено. Варто зазначити, що і при досягненні оптимального рівня безробіття на максимальному рівні добробут населення не забезпечується.

В західній літературі термін «природний рівень безробіття» не використовується, а вживають термін «мінімальний сталий рівень безробіття». Відмову від терміну «природний рівень безробіття» пов'язують з тим, що у даному визначенні нічого природного немає.

Щодо «мінімального сталого рівня безробіття», то це є таким рівнем, який здатен підтримуватись тривалий час без впливу на зростання інфляції. Цей рівень безробіття вказує на те, що в економіці в будь-який момент присутні інерційні або очікувані темпи інфляції. Якщо відсутній надлишковий попит, то безробіття характеризується таким сталим рівнем за якого тиск на зростання заробітної плати через наявності вільних робочих місць практично урівноважується тиском на зниження заробітної плати через певну кількість безробітних. В.В. Кириленко стверджував, що, якщо в пропозиції відсутні різкі

коливання, то це означає і про «... відсутність будь-яких неочікуваних змін в витратах виробництва, пов'язаних з заробітною платою, вартістю інших ресурсів; тому сукупна пропозиція буде зростати інерційними темпами» [11, с. 158]. Серед головних чинників забезпечення цього рівня безробіття, є такі відносно сталі обсяги: плинності кадрів, міграції, демографічних змін.

Подальшими дослідженнями цього питання встановлено, що «мінімальний сталий рівень безробіття» не є сталим, а зазнає, як правило, зростання (неминучий мінімум фрикційного і структурного безробіття в 60-х роках минулого століття складав 4% робочої сили, у 80-х – 5-6%, то до кінця 90-х – 7-8%). Підвищення «мінімального сталого рівня безробіття» пов'язується з демографічними змінами у складі робочої сили через зростання на ринку робочої сили частки жінок і молоді, а також інституційними змінами через дозвіл збільшення часу на пошук роботи. За всіх змін «мінімальний сталий рівень безробіття» залишається меншим, порівняно з фактичним рівнем безробіття, а це засвідчує той факт, що наявні втрати певних обсягів валового внутрішнього продукту: чим більша різниця безробіття між її фактичним рівнем та мінімальним сталим, тим більша частка валового внутрішнього продукту не додається суспільству.

А. Оукену (1928-1980 рр.) вдалося математично виразити залежність між валовим внутрішнім продуктом (ВВП) і циклічним безробіттям: «якщо фактичний рівень безробіття перевищує мінімальний сталий рівень на один відсоток, то відставання обсягу фактичного ВВП від потенційного становить 2,5%» [11, с. 163]. За допомогою коефіцієнта 2,5 – має назву «коефіцієнт Оукена» – обчислюються абсолютні втрати продукції, які пов'язані з рівнем безробіття: наприклад, якщо мінімальний сталий рівень безробіття становив 4%, а фактичний – 6%, то відставання обсягу ВВП становитиме 5% $((6\% - 4\%) \times 2,5)$. Це означає, що суспільством отримало на 5% менше продукції, ніж могло б отримати без наявності циклічного безробіття. Таким чином, «мінімальний сталий рівень безробіття» є важливим показником для аналізу проблем економічного зростання та інфляції.

Відомим є і той факт, що безробіття спричиняє значні матеріальні втрати через зменшення вироблюваного національного продукту. Дані втрати пов'язують із циклічним безробіттям, а вимірюють за законом Оукена, який визначає, що наявність циклічного безробіття відповідає умові – фактичний ВВП є меншим від природного рівня безробіття:

$$\frac{\langle (ВВП^п - ВВП^ф) \rangle}{(ВВП^п)} = \beta \times (Б^ф - Б^п),$$

де $ВВП^п$ – природний обсяг виробництва; $ВВП^ф$ – фактичний обсяг виробництва; $(ВВП^п - ВВП^ф)$ – ВВП-розрив; $Б^п$ – природна норма безробіття; $Б^ф$ – фактичний рівень безробіття; β – коефіцієнт чутливості ВВП до динаміки циклічного безробіття (він показує, що на кожен відсоток перевищення безробіття його природної норми фактичний ВВП є меншим за природний ВВП на β %)» [9, с. 68].

Інтерес викликає і проблема оцінки «рівня безробіття». Відомо, що повна зайнятість характеризується як зайнятість за умови, що оплачувану роботу мають не 100% працездатного населення (за повної зайнятості рівень безробіття = рівень фрикційного безробіття + рівень структурного безробіття). «Рівень безробіття» визначають шляхом ділення чисельності безробітних, які зареєстровані в державній службі зайнятості, на чисельність працездатного населення працездатного віку. Недоліком такої методики розрахунку є те, що, зазвичай, реальне число безробітних є суттєво заниженим. Це пояснюється тим, що в країнах, де низька або навіть відсутня соціальна допомога безробітним, багато осіб не реєструються як безробітні. Цей феномен найбільше спостерігається у сільських регіонах (працездатне населення займається обробленням власної земельної ділянки та не ураховується статистикою як діяльність господарювання).

Світовий досвід свідчить, що «... точного виміру безробіття ніколи досягати не вдавалося через такі причини:

1) Часткова зайнятість. В офіційній статистиці всі зайняті неповний робочий день входять в категорію повністю зайнятих, що занижує рівень безробіття.

2) Робітники, які втратили надію на роботу. Статистика рахує безробітними тих, хто активно шукає роботу, ті, хто зневірилися знайти роботу, безробітними не вважаються;

3) Неправдива інформація. Зустрічаються люди, які заявляють, що активно шукають роботу, а насправді працювати не хочуть. Це завищує рівень безробіття» [3, с. 90].

Офіційно розрахований рівень безробіття не завжди є точним. Даний недолік можна усунути, якщо використати методику розрахунку коефіцієнта безробіття, яку запропонував координатор Департаменту зайнятості й розвитку МОП Г. Стендінг. Визначення реального перевищення пропозиції робочої сили у перерахунку на еквівалент повного робочого часу над попитом, на його думку, передбачає, що за «неповної зайнятості тривалість роботи становить половину середньої тривалості робочого часу. Звідси рівень безробіття можна подати в такому вигляді:

$$\text{«}U_{fte} = (U_{ft} + 0,5U_{pt} + 0,5PT_1) / (FT + PT + PT_2 + U_{ft} + 0,5U_{pt}),$$

де U_{fte} – коефіцієнт безробіття в перерахунку на еквівалент повного робочого часу; U_{ft} , U_{pt} – кількість безробітних, які шукають роботу відповідно на повний і неповний робочий час; PT_1 , PT_2 – відповідно кількість вимушено та добровільно зайнятих неповний робочий час; FT – кількість зайнятих повний робочий час; PT – кількість зайнятих неповний робочий час» [15, с. 143-145].

«Цей коефіцієнт безробіття більш точно показує взаємодію попиту та пропозиції робочої сили, тому що виходить за межі поділу найманої робочої сили на зайнятих і безробітних, урахуваючи можливості часткової зайнятості»

[13, с. 367]. Існують й інші статистичні та додаткові показники оцінки ринку праці, до складу якої входять і блок показників, що характеризують безробіття.

Отже, рівень безробіття є усі підстави віднести до важливих показників економічного стану країни, але за умови не ізольованості від інших макроекономічних показників, які характеризують ефективність економіки країни. В економіці країни за умов наявності надмірного безробіття виникають втрати, які можна віднести до економічних збитків від безробіття. Для запобігання економічних збитків від безробіття і постає питання щодо прогнозування майбутньої ситуації на ринку праці.

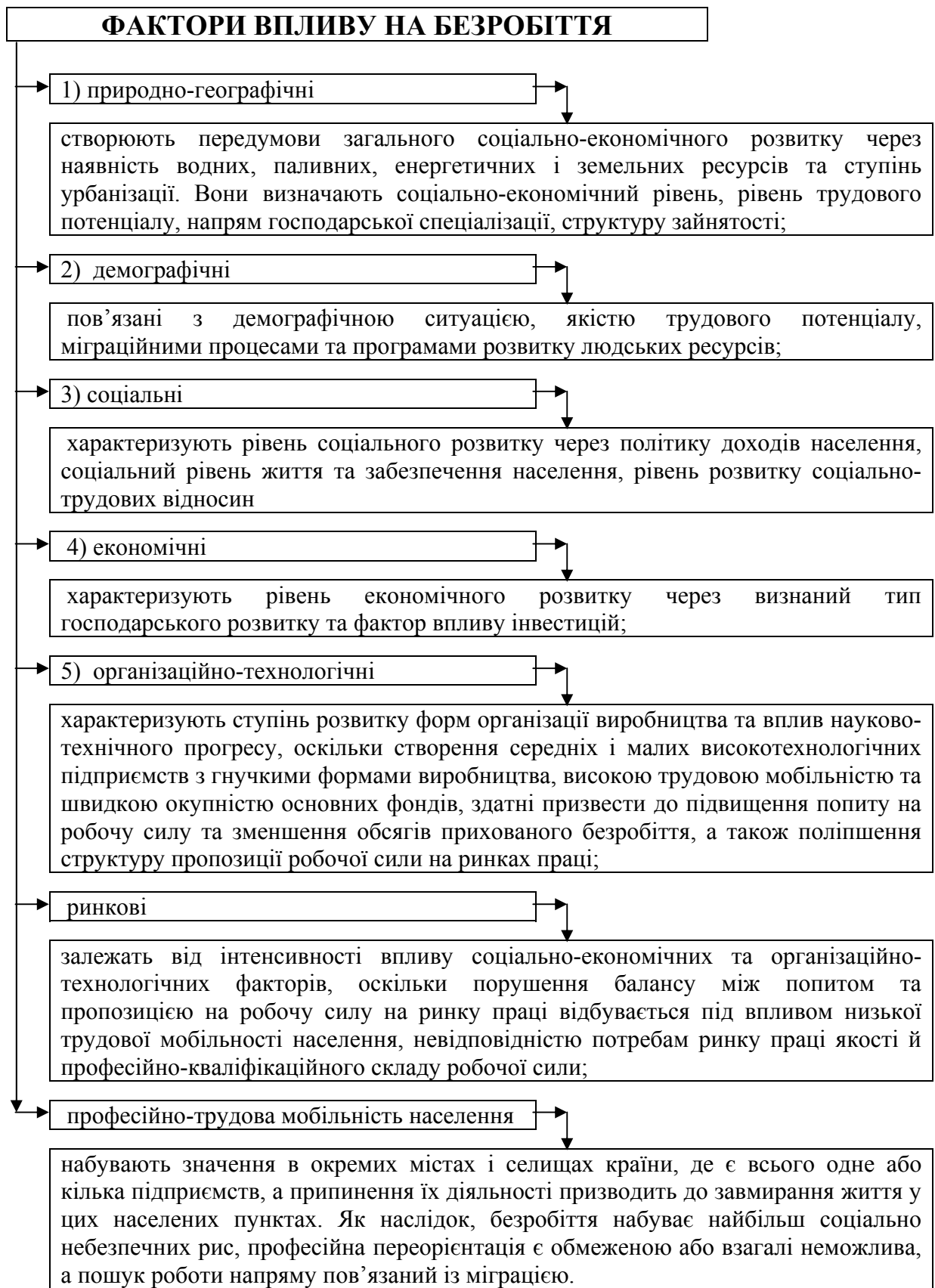
Безробіття, як і стан ринку праці, залежать від політичних та економіко-соціальних факторів розвитку, від структурних перетворень у сферах економіки. Саме вони характеризують процес масового звільнення надлишків робочої сили та її перерозподіл між секторами економіки.

У своїх дослідженнях В. І. Герасимчук зазначає, що дія різних факторів «... відрізняється глибиною, інтенсивністю, спрямованістю і перебуває під впливом багатьох взаємозв'язаних соціально-економічних факторів, які діють на різних стадіях розвитку ринків праці» [5, с. 367]. Подальше дослідження цього питання дозволило нам сформуванати перелік найбільш значимих факторів впливу на безробіття (рис. 2).

Отже, розглянувши основні фактори впливу на безробіття, можна сказати, що це питання потребує подальшого постійного вивчення оскільки різноманітність цих факторів досить велика, а інтенсивність їх впливу має різну спрямованість. Щоб мати змогу впливати на безробіття необхідно створити ефективний механізм управління та прогнозування рівня безробіття. Саме тому виникає необхідність дослідити методологічні та методичні основи оцінки рівня безробіття.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.
Дослідивши безробіття у контексті його основних теорій, причин виникнення та наслідків, а також факторного впливу на це явище, можемо констатувати:

Рис. 2. Фактори впливу на безробіття

Джерело: сформовано авторами.

1) безробіття як явище досліджуються понад 2 століття, але воно так і залишається актуальним, оскільки його вирішення, у першу чергу, пов'язане з передумовами соціально-економічного розвитку країн та покращенням рівня й якості життя людей в них;

2) в літературі наводяться безліч трактувань поняття «безробіття», узагальнюючи їх можемо надати таке – це суспільна соціально-економічна ситуація, коли частина активних працездатних громадян не має роботи (або не може її знайти), яку вони спроможні виконувати, у результаті переважання пропозиції праці над попитом на неї, а з іншого – його можна розглядати як стимулятор трудової активності та дисциплінованості працюючого населення. Це означає, що безробіття має усі ознаки складного економічного, соціального та психологічного явища;

3) виділяють багато видів безробіття, які дозволяють його класифікувати за різними ознаками. Найбільшого поширення набула класифікація безробіття за ознаками: поширеності, соціально-професійного складу, повноти обліку, характером прояву. Варто зазначити, що характеристики видів безробіття ґрунтуються на причинах, які становлять підґрунтя його виникнення, а також дозволять сформулювати перелік конкретних заходів-запобіжників для мінімізації негативних наслідків впливу на економічний, соціальний та суспільний стан країни;

4) стан безробіття характеризують два основних показники, якими є рівень і тривалість безробіття. Є усі підстави віднести показник «рівень безробіття» до важливих показників економічного стану країни, але за умови не ізольованості від інших макроекономічних показників, які характеризують ефективність економіки країни, оскільки наявність надмірного безробіття спричиняє втрати, які можна віднести до економічних збитків від безробіття. Для запобігання економічних збитків від безробіття і постає питання щодо прогнозування майбутньої ситуації на ринку праці;

5) безробіття, як і стан ринку праці, залежать від політичних та економіко-соціальних факторів розвитку, від структурних перетворень у сферах економіки. Саме вони характеризують процес масового звільнення надлишків робочої сили та її перерозподіл між секторами економіки. Розглянувши основні фактори впливу на безробіття, можна сказати, що різноманітність цих факторів досить велика, а інтенсивність їх впливу має різну спрямованість.

Отже, дослідження будь-яких проблем не можливе без пізнання різних поглядів та узагальнень, які були отримані у різні часові проміжки еволюційного розвитку суспільства. Тобто, без ґрунтовного дослідження теоретичного підґрунтя проблеми не можна запропонувати обґрунтовані шляхи вирішення цієї проблеми. В нашому випадку без аналізу теоретичних основ виникнення безробіття не можна запропонувати шляхи для його подолання.

Література

1. Базилевич В. Д. та ін. Макроекономіка, опорний конспект лекцій. К.: Просвіта, 2003р. 290 с.
2. Безробіття.
URL:<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B5%D0%B7%D1%80%D0%BE%D0%B1%D1%96%D1%82%D1%82%D1%8F>
3. Васильченко В.С. Державне регулювання зайнятості: навчальний посібник. К.: КНЕУ, 2005. 252 с.
4. Волкова О. В. Ринок праці: Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007. 624 с.
5. Герасимчук В.І. Проблеми трансформації зайнятості і розвитку ринку праці України (методологія, аналіз, шляхи вдосконалення). К.: Принт Експрес, 2001. 503 с.
6. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудова відносини: Підручник. К.: Знання, 2004. 535 с.
7. Державна податкова служба України. Офіційний портал.
URL:<https://kyivobl.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/print-418545.html>
8. Завіновська Г.Т. Економіка праці: навчальний посібник. К.: КНЕУ, 2003. 300 с.

9. Захожай В., Калина А. Статистика труда и занятости. К.: МАУП, 2000. 314 с.
10. Кейнс Дж. Общая теория занятости, процента и денег. *Антология экономической классики*. М., 1993. 287 с.
11. Кириленко В. В. Економіка: навчальний посібник. Тернопіль: Економічна думка, 2002. 193с.
12. Лібанова Е. Ринок праці та соціальний захист. К.: Основа. 2004. 491 с.
13. Макконел К.Р., Брю С.Л. Економікс. Т.1. М., 1992. 785 с.
14. Мочерний С. В. Економічна теорія. Посібник для студентів вузів. К.: Академія, 2002. 653 с.
15. Петюх В. М. Ринок праці: навчальний посібник. К.: КНЕУ, 1999. 288 с.
16. Попов С.В. Види безробіття та критерії їх класифікації / *Форум права*. 2006. № 3. С.106–110 [Електронний ресурс]. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/FP/2006-3/06psvkik.pdf>
17. Савченко А.Г. Макроекономіка: Підручник. К.: КНЕУ, 2005. 441с.
18. Томас Мальтус.
URL:https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%81_%D0%9C%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%81

References

1. Bazylevych, V.D. (2003), *Макроекономіка* [Macroeconomics, basic outline of lectures], Prosvita, Kyiv, Ukraine.
2. wikipedia (2022), “Unemployment”, available at: <https://en.wikipedia.org/wiki/Unemployment> (Accessed 20 Nov 2022).
3. Vasylychenko, V.S. (2005), *Derzhavne rehuliuвання zajniateosti* [State regulation of employment], KNEU, Kyiv, Ukraine.
4. Volkova, O.V. (2007), *Rynok pratsi* [Labor market], Tsentр uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.
5. Herasymchuk, V.I. (2001), *Problemy transformatsii zajniateosti i rozvytku rynku pratsi Ukrainy (metodolohiia, analiz, shliakhy vdoskonalennia)* [Problems of transformation of employment and development of the labor market of Ukraine (methodology, analysis, ways of improvement)], Prynt Ekspres, Kyiv, Ukraine.
6. Hrishnova, O.A. (2004), *Ekonomika pratsi ta sotsial'no-trudovi vidnosyny*

[Labor economics and social and labor relations], Znannia, Kyiv, Ukraine.

7. State Fiscal Service of Ukraine (2022), available at: <https://kyivobl.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/print-418545.html> (Accessed 20 Nov 2022).

8. Zavinovs'ka, H.T. (2003), Ekonomika pratsi [Labor economy], KNEU, Kyiv, Ukraine.

9. Zakhohhaj, V. and Kalyna, A. (2000), Statystyka truda y zajniatosty [Labor and employment statistics], MAUP, Kyiv, Ukraine.

10. Kejns, Dzh. (1993), Obschaia teoriia zaniatosty, protsenta i deneh. Antolohyia ekonomycheskoj klassyky [General theory of employment, interest and money. Anthology of economic classics], Moscow, Russia.

11. Kyrylenko, V.V. (2002), Ekonomika [Economics: study guide], Ekonomichna dumka, Ternopil', Ukraine.

12. Libanova, E. (2004), Rynok pratsi ta sotsial'nyj zakhyst [Labor market and social protection], Osnova, Kyiv, Ukraine.

13. Makkonel, K.R. and Briu, S.L. (1992), Ekonomiks [Economics], vol. 1, Moscow, Russia.

14. Mochernyj, S.V. (2002), Ekonomichna teoriia [Economic theory], Akademiia, Kyiv, Ukraine.

15. Petiukh, V. (1997), Rynok pratsi ta zajniatist' [Labor market and employment], MAUP, Kyiv, Ukraine.

16. Popov, S.V. (2006), "Types of unemployment and criteria for their classification", Forum prava, vol. 3, pp. 106-110, available at: <http://www.nbu.gov.ua/ejournals/FP/2006-3/06psvkik.pdf> (Accessed 20 Nov 2022).

17. Savchenko, A.H. (2005), Makroekonomika [Macroeconomics], KNEU, Kyiv, Ukraine.

18. wikipedia (2022), "Thomas Robert Malthus", available at: https://en.wikipedia.org/wiki/Thomas_Robert_Malthus (Accessed 20 Nov 2022).

Стаття надійшла до редакції 04.12.2022 р.